

УДК 332.143

О. В. Комеліна,

Н. А. Фурсова

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ РОЗВИТКУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

***Анотація.** У статті обґрунтовано необхідність побудови інформаційно-аналітичної системи управління процесом розвитку на регіональному рівні, визначено принципи її створення та завдання, які вона повинна вирішувати з метою вдосконалення системи управління.*

***Ключові слова:** інформаційно-аналітична система, інформатизація, інформаційний простір, розвиток регіону, сучасні інформаційні технології.*

***Summary.** The article justifies the need to build data-processing system development management at the regional level, the principles of its establishment and the challenges it must address in order to improve the management system.*

***Key words:** information-analytical system, information technology, information space, the development of the region, modern information technology.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямків державної політики є впровадження в діяльність органів влади та органів місцевого самоврядування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки процес інформатизації органів влади стає невід'ємною передумовою реалізації довгострокової стратегії розвитку регіону. В умовах інформатизації суспільного життя створення достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення для прийняття ефективних управлінських рішень на регіональному рівні перетворюється у вагомий чинник економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності регіону. Саме тому побудова адекватного інформаційно-аналітичного забезпечення розвитку регіону, створення збалансованої за стратегічними цілями системи регіонального моніторингу є важливою умовою самовизначення регіону в національній та світовій системах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом забезпеченню автоматизації процесу управління органами державної влади та місцевого самоврядування приділяється значна увага у дослідженнях науковців. Проблемама інформа-

ційного забезпечення прийняття управлінських рішень в органах державної влади присвячені праці А. О. Дегтяра [2], процесу інформатизації на регіональному рівні присвячена робота С. О. Довгого, О. В. Копійки, Ю. Т. Черепіна [4], основам побудови автоматизованих інформаційно-аналітичних систем органів державної та регіональної влади присвячені праці О. В. Нестеренка [5], Р. А. Коваля [6] та інші. Проте особливостям формування та принципам побудови інформаційно-аналітичної системи на регіональному рівні з метою управління соціально-економічним процесом розвитку приділено недостатньо уваги.

Метою статті є визначення ролі інформаційно-аналітичної системи в управлінні соціально-економічними процесами на регіональному рівні та обґрунтування методологічних основ її побудови.

Виклад основного матеріалу. Стратегічні напрями розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної діяльності на загальнодержавному рівні в загальному вигляді знайшли відображення у Національній програмі інформатизації [1]. До основних завдань цієї програми віднесено

й формування системи національних інформаційних ресурсів, і створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Важливою складовою Національної програми інформатизації є регіональні програми та проекти інформатизації, які спрямовані на створення, розвиток та інтеграцію інформаційних систем, мереж, ресурсів з метою забезпечення функціонування органів державної влади, органів місцевого самоврядування. Виконання регіональних програм та проектів інформатизації має велике значення, оскільки саме на регіональному рівні безпосередньо реалізуються ті рішення, які приймаються центральними органами влади, саме тут закладаються підвалини зростання національної та регіональної економіки [2].

Створення інформаційно-аналітичного забезпечення регіонального розвитку на сучасному етапі інформатизації органів державної влади і органів місцевого самоврядування потребує вирішення низки основних проблем, до яких необхідно віднести: недостатнє оснащення програмно-апаратними засобами, відсутність скоординованої системи показників та затверджених методик їх розрахунку, що не дозволяють прозоро відслідковувати узгодженість та несуперечність цілей, що ставляться на всіх рівнях управління, контролювати їх додержання та приймати рішення щодо забезпечення їх досягнення. До цього ж треба додати відсутність розвиненої аналітичної бази, систематизованого і вичерпного інформаційного фонду з потужним довідковим апаратом, мереж телекомунікацій, що дозволяють використовувати ресурси зовнішніх організацій. Досі обмеженим є використання сучасних інформаційно-пошукових систем [3].

Зазначені проблеми вказують на необхідність застосування в управлінській діяльності сучасних інформаційних технологій, насамперед створення адекватної системи інформаційно-аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень на всіх рівнях регіонального управління. Це обумовлено надзвичайно великим обсягом планової, нормативно-довідкової, первинно-облікової інформації, що необхідна для розв'язання завдань розвитку регіону. Під терміном «інформаційно-аналітична система» розуміється автоматизована інформаційна система, що використовує наявні масиви даних, котрі зберігаються в ній, для синтезу та аналізу нової інформації, яка у явному вигляді відсутня у масивах [4]. Інформаційно-аналітична система має бути побудована з використанням засобів динамічної обробки даних, методів економіко-математичного та імітаційного моделювання, забезпечувати потреби органів управління щодо актуальної та достовірної інформації в режимі реального часу, створювати основу для розроблення прогнозів розвитку регіону у динаміці, вирівнювання диспропорцій у розподілі

ресурсів, формування регіональних розподілених інформаційних баз даних, що необхідні для вирішення проблем соціально-економічного розвитку та прийняття управлінського рішення.

Побудова інформаційно-аналітичної системи управління на регіональному рівні повинна відповідати принципам створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи (ІІАС — державна інфраструктура для забезпечення узгодження інформаційно-аналітичної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування і підвищення ефективності державного управління) [3]. Адекватність побудови інформаційно-аналітичної системи (ІАС) місцевих органів державної влади як основи для формування національних інформаційних ресурсів як системи досягається шляхом реалізації наступної сукупності принципів: спадковості, поступовості і неперервності, якісного вдосконалення, підтримки стратегії програмно-цільового управління, багатоаспектної інтеграції, розмежування доступу, раціональної уніфікації, раціональності організаційної розбудови. Реалізація зазначених принципів дасть змогу забезпечити побудову ефективної ІАС на регіональному рівні.

Слід зазначити, що принцип спадковості ґрунтується на наявній телекомунікаційній структурі, єдиній національній системі зв'язку та існуючих інформаційно-аналітичних системах, інтеграція яких максимально використовує і зберігає їх інформаційно-технічний, організаційний та кадровий потенціал і забезпечує спадковість використання накопиченого досвіду в нових умовах. Реалізація принципу поступовості і неперервності передбачає, що побудова ІАС є масштабним проектом, потребує значних витрат і тому повинна створюватися поступово, але постійно й неухильно, охоплюючи все нові ланки системи органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Сутність принципу якісного вдосконалення ІАС регіону полягає в тому, що вона має бути здатною забезпечити якісно новий рівень управлінської діяльності в державі, коли великого значення набувають задачі розроблення стратегій розвитку, прогнозні розрахунки, моделювання організаційних структур, міжгалузевих перехресних відносин, механізмів фінансування, а також виступає основою якісної інформаційної політики і залучення широкої громадськості до участі в обговоренні важливих проблем регіонального розвитку. Принцип підтримки стратегії програмно-цільового управління визначає аспект взаємодії між ІАС органів державної влади та органів місцевого самоврядування в процесі прийняття рішень. Ця взаємодія керується ієрархією цілей та відбивається в системі взаємопов'язаних цільових програм, яка становить об'єкт стратегічного планування. Мета суспільного розвитку, зафіксована в Конституції та основних

політичних документах держави, зрештою конкретизується в програмах дій всіх гілок влади, відтворюється на регіональному та галузевому рівнях у системі показників, контроль і оцінювання яких на кожному рівні управління стає головним предметом діяльності визначених органів інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття рішень. Принцип багатоаспектної інтеграції полягає в такій організації інформаційних ресурсів ІАС, за якої інформаційні одиниці ресурсів, що можуть бути різними в окремих ІАС за своїми джерелами, формами подання, способами та регламентами актуалізації, ступенем визначеності, об'єктивності та достовірності, а також за іншими параметрами мають на рівні ІАС єдину концептуальну модель подання, що утворює метабазу ІАС. Реалізація принципу розмежування доступу до інформації забезпечує доступ згідно з вимогами захисту інформації в ІАС у залежності від грифу обмеження (відкрита інформація, інформація для службового користування, таємна інформація тощо) та комплексності системи технічного захисту інформації. Принцип раціональної уніфікації враховує, що функціональна ефективність та технологічність розвитку ІАС забезпечуються сполученням трьох механізмів системно-аналітичного впливу на способи та засоби реалізації функцій окремих ІАС, що вводяться у середовище ІАС: жорсткі вимоги до способів та засобів реалізації; типові функції ІАС; спеціалізовані завдання в окремих ІАС, для яких висувуються вимоги тільки до подання інформації стосовно інтерфейсів та взаємодії з іншими функціями. Принцип раціональності організаційної розбудови ІАС надає пріоритет в організаційних рішеннях відносно призначення суб'єктів виконання функцій підтримки інтеграційних середовищ та процесів рішенням, що не призводять до створення нових організаційних структур. До таких належать варіанти надання відповідних обов'язків та прав існуючим структурам зі складу суб'єктів ІАС, а аргументами вибору є наявність споріднених функцій, відповідних фахівців, потрібних інформаційних ресурсів, зацікавленості в результатах виконання функцій. Створення нових організаційних структур припускається тільки за відсутності ефективного варіанта вибору.

Також необхідно враховувати основні вимоги до ІАС, а саме: формування, структурування та переміщення інформаційних потоків за індивідуальними режимами; застосування комплексного критерію при визначенні шляхів розв'язання проблемних ситуацій, який враховує технологічні та організаційні можливості органу влади та властивості оточуючого середовища; урахування виконавчого регламенту як основного документа контролю виконання доручень та інших документів [5].

Інформаційно-аналітична система управління розвитком на регіональному рівні, побудова-

на на зазначених вище принципах та основних вимогах, надасть можливість вирішити низку завдань, які полягають у:

- забезпеченні єдиного інформаційного простору в розрізі показників соціально-економічного розвитку регіону;

- зборі і первинній обробці інформації, основними джерелами якої є результати фундаментальних досліджень; матеріали, підготовлені різними підрозділами і службами; дані державних і недержавних (комерційних) інформаційних ресурсів; оперативна інформація засобів масової інформації тощо;

- електронізації документообігу в органах регіонального управління всіх рівнів;

- введенні і поповненні джерел інформації, перш за все електронної, на основі нових технологій вивчення залежностей, сховищ даних з метою забезпечення постійного уточнення і розширення інформаційної бази для прийняття рішень;

- запровадженні автоматизованого моніторингу й аналізу показників соціально-економічного розвитку регіону, виконання цільових програм, інноваційно-інвестиційних проектів, динаміки розвитку виробництва в регіональному розрізі;

- аналізі зведеної соціально-економічної інформації, результатів реалізації галузевої і цінової політики по регіону і галузях народного господарства;

- можливості виконання прогнозно-аналітичних розрахунків показників соціально-економічного розвитку з урахуванням орієнтирів податкової, бюджетної, інвестиційно-інноваційної, структурної й грошово-кредитної політики;

- формуванні комплексних інтегральних оцінок рівня соціально-економічного розвитку регіону;

- статистичній оцінці показників соціально-економічного розвитку регіону;

- оцінці реалістичності досягнення стратегічних цілей розвитку регіону;

- проведенні експертиз при виробленні і прийнятті рішень на різних рівнях регіонального управління;

- проведенні соціологічних досліджень з використанням електронних засобів інформації та широкого доступу до Інтернету з метою одержання додаткової інформації та її використання при прийнятті рішень.

Аналіз інституціонального забезпечення розвитку інформаційного суспільства, а також рівня інформатизації державного управління як одного з його основних напрямів показує, що структура та функції органів влади, які впливають на процеси інформатизації в Україні, не забезпечують ефективної координації створення та вдосконалення інформаційно-аналітичної основи діяльності органів державної влади. В Україні на сьогодні відсутній єдиний державний орган зі

статусом міністерства, який керує процесами розвитку інформаційного суспільства та інформатизації державного управління [6].

Впровадження ефективної інформаційно-аналітичної системи управління розвитком регіону потребує й вивчення світового досвіду в сфері інформаційної діяльності на всіх рівнях її здійснення, а також використання нових наукових розробок і технологій. З цих позицій необхідним є вирішення складних організаційно-технічних питань, пов'язаних перш за все із забезпеченням скоординованого формування та ведення державних інформаційних ресурсів центральних та регіональних органів виконавчої влади. Це відноситься в першу чергу до тих органів державної влади, що мають у своєму розпорядженні розвинуті територіально розподілені інфраструктури, орієнтовані на збір інформації по всій території України, її обробку в інтересах органів виконавчої влади, а також всіх організацій та громадян країни. Ефективність управлінського впливу на об'єкти управління в регіоні багато в чому залежить від інтеграції управлінських структур у межах місцевих державних адміністрацій, їхніх структурних підрозділів та органів місцевого самоврядування.

Висновки. Впровадження інформаційно-аналітичної системи управління для органів державної влади та органів місцевого самоврядування надасть можливість підвищити ефективність організації системи обліку і контролю інформації за всіма видами діяльності, знизить втрати інформації. Автоматизація процесів управління значною мірою визначає й кількісні та якісні параметри соціально-економічного розвитку, впливає на його результативність. Ефективність функціонування інформаційно-аналітичної системи досягається шляхом максимального використання наявних наукових, технічних, програмних, організаційних рішень з метою доведення розробок до

рівня типового проекту, використання існуючих національних, галузевих і локальних баз даних.

Література

1. Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР «Про Національну програму інформатизації» // Офіційний вісник України. — 1998. — № 10. — С. 375.
2. Дегтяр А. О. Управлінські рішення в органах державної влади : монографія / А. О. Дегтяр, В. Ю. Степанов, С. В. Тарабан ; [за заг. ред. А. О. Дегтяра]. — Х. : С. А. М., 2010. — 276 с.
3. Урядовий портал : Проект Концепції формування та функціонування інформаційно-аналітичної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=34783.
4. Довгий С. О. Засади регіональної інформатизації : монографія / С. О. Довгий, О. В. Копійка, Ю. Т. Черепін ; [за заг. ред. С. О. Довгого]. — К. : ВПЦ «Тираж», 2004. — 304 с.
5. Нестеренко О. В. Основи побудови автоматизованих інформаційно-аналітичних систем органів державної влади / О. В. Нестеренко. — К. : Наукова думка, 2005. — 627 с.
6. Коваль Р. А. Інформаційно-аналітичні системи управління діяльністю регіональних органів влади: сучасні підходи до їх розробки / Р. А. Коваль // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. — Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. — № 1 (31). — С. 349–358.
7. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 р. // ВВР України. — 2007. — № 12. — Ст. 102.
8. Комеліна О. В. Стратегія трансформації інноваційно-інвестиційного простору України: теорія, методологія, практика : монографія. / О. В. Комеліна. — К. : ТОВ «ДКС центр», 2010. — 486 с.